

روشی توسعه یافته برای در نظر گرفتن عدم قطعیت در هزینه یابی بر مبنای فعالیت برای خدمات بیمارستان با رویکرد فازی

بختیار استادی^{۱*}، رضا مختاریان دلوئی^۲، محمد مهدی سپهری^۳

تاریخ پذیرش: ۹۷/۱۰/۹

تاریخ دریافت: ۹۷/۱/۲۷

چکیده:

زمینه و هدف: امروزه بیمارستان‌ها با درخواست‌های زیادی برای ارائه خدمات باکیفیت روبرو شده‌اند؛ این درحالیست که هزینه‌های آن‌ها به صورت فزاینده‌ای رو به رشد می‌باشد. این امر ضرورت توجه بیشتر مدیران بیمارستان را به منظور کاهش هزینه‌های خدمات درمانی بارزتر کرده و لزوم استفاده از یک روش هزینه یابی دقیق را آشکارتر می‌نماید. هزینه یابی بر مبنای فعالیت اطلاعات مناسبی در زمینه فعالیت‌های مورد نیاز برای ارائه یک خدمت باکیفیت فراهم می‌سازد، اما نظر به اینکه مبنای اطلاعات این سیستم تحت شرایط اطمینان ارائه می‌شود، کاربرد آن در شرایط عدم اطمینان به شدت کاهش می‌یابد. از اینرو هدف از این مطالعه پیشنهاد چارچوب جدیدی تحت عنوان هزینه یابی بر مبنای فعالیت فازی (FL-ABC) است.

مواد و روش‌ها: از آنجایی که فرآیند هزینه یابی در بیمارستان اغلب تحت شرایط عدم قطعیت انجام می‌شود، از منطق فازی در مدل ABC به منظور برآوردهای دقیق‌تر از هزینه‌ها و افزایش قابلیت اطمینان از دقت و صحت نتایج، استفاده شد.

نتایج: مدل پیشنهادی در یک نمونه مربوط به بخش آزمایشگاه بیمارستان بکارگرفته شده و نتایج آن با سیستم ABC مورد مقایسه قرار گرفت. نتایج حاصل نشان دهنده بیشترین تفاوت در هزینه‌های تعیین شده به ترتیب در آزمایش‌های بیوشیمی و انگل شناسی به ترتیب به ارزش ۷۷۷۰۸۹۵۱.۸۹ و ۶۷۵۰۸۱۱۲.۵۷ ریال می‌باشد که این تفاوت‌ها در اثر عدم قطعیت در هزینه‌های اختصاص یافته به هر فعالیت ایجاد شده‌اند.

نتیجه گیری: سیستم FL-ABC با در نظر گرفتن عدم قطعیت در پارامترهای هزینه، تخمین‌های دقیق‌تری از هزینه فعالیت‌ها، تحت شرایط عدم اطمینان فراهم می‌سازد که سبب می‌گردد تا هزینه‌های خدمات درمانی به طور دقیق‌تر قابل شناسایی گردد.

کلمات کلیدی: هزینه یابی بر مبنای فعالیت، منطق فازی، عدم قطعیت، بیمارستان

^۱ استادیار، دانشکده مهندسی صنایع و سیستم‌ها، دانشگاه تربیت مدرس، تهران، ایران، (* نویسنده مسئول)،

آدرس: تهران، بزرگراه جلال آل احمد، پل نصر، دانشگاه تربیت مدرس، دانشکده مهندسی صنایع و سیستم‌ها، اتاق ۹۰۹،

آدرس الکترونیکی: bostadi@modares.ac.ir، تلفن: ۸۲۸۸۴۳۸۵-۰۲۱، نمابر: ۸۲۸۸۴۳۸۵ - ۰۲۱

^۲ دانشجوی کارشناسی ارشد مهندسی صنایع، مهندسی سیستم‌های سلامت، دانشکده مهندسی صنایع و سیستم‌ها، دانشگاه تربیت مدرس، تهران، ایران

^۳ استاد، دانشکده مهندسی صنایع و سیستم‌ها، دانشگاه تربیت مدرس، تهران، ایران

مقدمه

بیمارستان‌ها و مراکز درمانی واحدهای عملیاتی اصلی در بخش سلامت هستند و نقش مهمی در ارتقا سطح سلامت جامعه بر عهده دارند. یکی از عوامل مهمی که در تداوم خدمت‌رسانی این بخش موثر می‌باشد، نحوه مدیریت منابع و کنترل هزینه‌هاست. به عبارت دیگر ایجاد توازن میان هزینه‌های صرف شده با درآمدهای ایجاد شده یکی از چالش‌های اساسی بیشتر بیمارستان‌های کشور می‌باشد. در اغلب بیمارستان‌ها هزینه‌یابی و تعیین بهای تمام شده خدمات با استفاده از سیستم‌های هزینه‌یابی سنتی و بر اساس بازپرداخت هدایت می‌شوند که اطلاعاتی درباره میزان دقیق هزینه‌های خدمات درمانی ارائه نمی‌دهد.

با توجه به تمرکز زیاد این سیستم‌ها بر بازپرداخت، توجه کمتری در زمینه درک دقیق میزان واقعی هزینه‌های خدمات درمانی و اجرای راهکارهایی جهت کاهش آن‌ها صورت می‌گیرد. بیمارستان‌ها با بهره‌گیری از یک روش هزینه‌یابی که بتواند هزینه‌های واقعی خدمات مراقبت از بیمار را فراهم سازد، قادر به مدیریت منابع، بهبود کارایی فرآیندها، تطبیق دادن مهارت‌های پزشکی با فرآیندها، افزایش رضایت بیماران و در نهایت کاهش هزینه‌ها، خواهند بود. فقدان این دانش سبب عدم شناخت ارتباط میان هزینه‌ها و بهبودهای فرآیند شده و مانعی در برابر کاهش هزینه‌ها در بیمارستان‌ها و مراکز درمانی می‌باشد و بیشتر نیز به افزایش هزینه‌های سلامت منجر خواهد شد. بنابراین طراحی و بکارگیری سیستمی که زمینه‌های تصمیم‌گیری مناسبی را نیز برای مدیران به منظور مدیریت هر چه بهتر منابع جهت کاهش هزینه خدمات درمانی فراهم نماید، امری بسیار ضروری است و باید به آن پرداخته شود.

هزینه‌یابی بر مبنای فعالیت (ABC) یک سیستم نوین هزینه‌یابی است که برای مدیران بیمارستان اطلاعات مناسبی را در زمینه فعالیت‌های مورد نیاز برای ارائه یک خدمت با کیفیت و مطلوب و درباره بهره‌برداری مناسب از منابع فراهم می‌سازد. این اطلاعات به آن‌ها کمک خواهد نمود که منابع را بهتر مدیریت کنند و به حداکثر سودآوری بالقوه از طریق کاهش هزینه دست یابند. علیرغم اینکه مقالات متعددی بر اهمیت استفاده از این روش در فعالیت‌های خدماتی و نیز در فعالیت‌های بهداشتی و درمانی تاکید کرده‌اند، اما تا حدی باید جانب احتیاط را نگاه داشت [۱-۶]. چراکه این سیستم دارای مشکلات و نواقصی می‌باشد که سبب شده استفاده از آن برای محاسبه بهای تمام شده خدمات بیمارستانی به طور کامل مورد رضایت واقع نگردد.

روش ABC جهت استفاده در شرایطی با اطلاعات نسبتاً دقیق و مناسب طراحی شده که می‌تواند هزینه خدمات را به طور دقیق برآورد نماید. اما از آنجایی که فرآیند هزینه‌یابی در بیمارستان‌ها اغلب تحت شرایط عدم اطمینان انجام می‌شوند، کاربرد این روش به نتایج مطلوبی منجر نخواهد شد. برای حل این مشکل، استفاده از رویکردی جهت کاهش شرایط عدم اطمینان در سیستم ABC به منظور برآوردهای بهتر و دقیق‌تر از هزینه‌های واقعی بیمارستان و افزایش قابلیت اطمینان از دقت و صحت نتایج، به عنوان یک ضرورت به شمار می‌آید. منطق فازی یکی از موثرترین روش‌های کاهش عدم اطمینان در سیستم ABC است که می‌تواند نتایج دقیق‌تر و مناسب‌تری را در مقایسه با سیستم ABC استاندارد ارائه دهد [۷، ۸]. بنابراین با استفاده از منطق فازی می‌توان مواردی که مربوط به عدم صحت در داده‌ها و عدم اطمینان در سیستم ABC است را بررسی کرده و نتایج را با اطمینان بیشتری ارائه نماییم. از اینرو هدف از این مطالعه، ارائه مدلی برای برآورد هزینه‌های خدمات بیمارستانی بر مبنای منطق فازی و روش ABC می‌باشد.

در این مقاله سعی می‌گردد تا از منطق فازی برای جبران فقدان داده‌های قطعی در سیستم ABC استفاده شده و سیستم جدیدی تحت عنوان FL-ABC جهت هزینه‌یابی خدمات بیمارستانی تحت شرایط عدم اطمینان، ارائه گردد.

مبانی نظری و پیشینه تحقیق

ABC

روش ABC، توسط کوپر و کاپلان در اواسط دهه ۱۹۸۰ به عنوان جایگزینی مناسب برای روش‌های حسابداری سنتی معرفی شده است [۹]. سیستم ABC بهای تمام شده خدمات و محصولات را بوسیله مرتبط کردن هزینه‌های سازمانی با فعالیت‌های مورد نیاز برای انجام خدمات و یا محصولات محاسبه می‌کند. هدف ABC تخصیص دقیق‌تر هزینه‌های سربار به محصولات یا خدمات با استفاده از محرک‌های هزینه می‌باشد. بنابراین ساختار یک سیستم ABC شامل دو مرحله است.

در مرحله نخست منابعی که به شکل هزینه غیر مستقیم طبقه‌بندی شده‌اند به فعالیت‌ها تخصیص یافته و در مرحله دوم هزینه هر فعالیت توسط محرک هزینه به محصولات یا خدمات اختصاص می‌یابد. تخصیص هزینه‌ها به محصولات یا خدمات به وسیله مبنای تخصیص فعالیت‌های مختلف، منجر به هزینه‌های صحیح‌تری از محصول یا خدمت می‌گردد [۱۰]. سیستم ABC متناسب با هر فعالیت یک محرک هزینه مناسب به آن اختصاص می‌دهد و به محاسبه بهای تمام شده بر اساس آن می‌پردازد، در نتیجه اطلاعات بهتر و مناسب‌تری در مورد

جاوید و همکاران (۲۰۱۶) نیز به منظور مقایسه سیستم ABC و سیستم هزینه یابی سنتی، هزینه های خدمات بستری و سرپایی و همچنین هزینه اشتغال تخت - روز بخش های بستری بیمارستان را محاسبه و مورد مقایسه قرار دادند. نتایج آنالیز نشان می دهد که تفاوت قابل توجهی بین نتایج این دو سیستم وجود دارد، هزینه های محاسبه شده از طریق سیستم ABC حدود ۳۰ درصد کمتر از سیستم TCS می باشد که بیشترین هزینه مربوط به بخش CCU بیمارستان بوده که هزینه آن تفاوت قابل توجهی نسبت به دیگر بخش های بستری داشته است.

علاوه بر این نیروی انسانی بیشترین بخش از هزینه های کل بیمارستان را تشکیل داده و بخش های بستری (۴۸ درصد) نیز هزینه های بیشتری نسبت به بخش های سرپایی (۲۹ درصد) داشته اند [۳]. استفاده از سیستم ABC اطلاعات دقیق و جامع تری در اختیار مدیران بیمارستان قرار می دهد که به وضوح، درک آن ها را از فرآیندهای مختلف بیمارستان افزایش می دهد. این سیستم از طریق ایجاد اطلاعات بهتر و مناسب تر در مورد هزینه ها و منابع مورد نیاز برای ارائه خدمات به بیماران، مدیران را قادر می سازد تا قیمت گذاری مناسب تر و صحیح تری را انجام داده و بتوانند روابط خود را با بیماران به بهترین نحو تنظیم نمایند.

کاربرد تئوری مجموعه فازی در هزینه یابی

تئوری مجموعه های فازی اولین بار در سال ۱۹۶۵ توسط لطفی زاده در رساله ای به نام "مجموعه های فازی" ارائه شد. مهمترین کاربرد تئوری مجموعه فازی توانایی آن در ارائه مسائل مبهم به وسیله کمی کردن اطلاعات دقیق است، از این جهت تصمیم گیرندگان می توانند از کمی کردن داده های نامطمئن و نادرست بهره گرفته و بدین طریق ریسک های بالقوه در مدل های تحلیل خود را با استفاده از داده های فازی کاهش دهند [۱۲]. مجموعه فازی یک تابع عضویت است که عناصر حوزه، فضا یا موضوع X را به دستگاه فاصله ای [۰,۱] نسبت می دهد. زمانی که عدد مورد نظر به یک نزدیک تر باشد، درجه بالاتری از عضویت وجود داشته و در نتیجه قدرت اینکه موضوع مورد نظر به آن مجموعه مربوط باشد، بیشتر است. چنانچه درجه عضویت برابر صفر باشد، نشان دهنده عدم عضویت و چنانچه برابر یک باشد، نشان دهنده عضویت کامل است [۱۳]. یک مجموعه فازی نرمال محدب A از اعداد حقیقی را عدد فازی می گوئیم هرگاه؛

$$1. \text{ دقیقاً یک } x_0 \in R \text{ موجود باشد به طوریکه } \mu_A(x_0) = 1$$

$$2. \mu_A(x) \text{ قطعه به قطعه پیوسته باشد.}$$

هزینه ها و منابع مورد نیاز به منظور تولید کالاها یا ارائه خدمات فراهم می سازد.

استفاده از اطلاعات این سیستم ابزار مفیدی را برای کنترل هزینه ها و ارائه اطلاعات دقیق بهای تمام شده خدمات ارائه شده در بیمارستان ها و مراکز درمانی فراهم می کند. در حوزه سلامت، مطالعات بسیاری روش ABC را بکار گرفته اند که به برخی از آن ها اشاره می گردد. در مطالعه ی گوجرال و همکاران در سال ۲۰۱۰ از مدل ABC در آزمایشگاه هماتوپاتولوژی (HPL) استفاده شده است. در این مطالعه، هزینه های کل برای هر نمونه از آزمایشات مختلف انجام شده در HPL با استفاده از روش ABC تعیین و با قیمت های موجود مورد مقایسه قرار گرفته اند.

نتایج حاکی از آن است که تفاوت قابل توجهی میان هزینه های محاسبه شده با استفاده از روش ABC و قیمت های وضع شده وجود دارد [۱]. در مطالعه دیگری (بیاتی و همکاران، ۲۰۱۵) نیز به منظور محاسبه هزینه های خدمات تشخیصی MRI از سیستم ABC استفاده شده است. بر اساس نتایج حاصل شده، هزینه های مستقیم، بخش اعظمی از هزینه های مرکز MRI را به خود اختصاص داده اند که بیشترین هزینه مربوط به نیروی انسانی و مواد مصرفی می باشد. مقایسه هزینه های واقعی محاسبه شده با تعرفه های مصوب نیز نشان دهنده این است که بیش از ۶۰ درصد خدمات دارای هزینه های کمتر از تعرفه های مصوب می باشند و تعرفه های موجود بیشتر از هزینه های واقعی برای این خدمات می باشند [۲].

محمدی و همکاران (۲۰۱۲) نیز با استفاده از روش هزینه یابی بر مبنای فعالیت، به محاسبه هزینه های دیالیز پرداختند. نتایج پژوهش آنان نشان داد که هزینه های دیالیز از تعرفه های مصوب شده برای آن کمتر بوده و با بهبود روش های مدیریت منابع انسانی امکان کاهش هزینه ها وجود دارد [۴]. همچنین در پژوهش دیگری (جنتی و همکاران، ۲۰۱۶) به تحلیل هزینه جراحی های چشم با استفاده از سیستم ABC و مقایسه آن با تعرفه های مصوب دولتی پرداخته شده است.

نتایج مطالعه نشان داده است که نیروی انسانی بیشترین سهم هزینه (۶۴.۱۵ درصد) را به خود اختصاص داده است. همچنین مقایسه هزینه های برآورد شده با تعرفه های مصوب حاکی از آن است که هزینه جراحی های انتخاب شده بیشتر از تعرفه های مصوب می باشد و میان آن ها تفاوت قابل ملاحظه ای وجود دارد. علاوه بر این هزینه های منابع انسانی، غیر مستقیم و استهلاک تجهیزات بیش از ۹۰ درصد هزینه کل را تشکیل داده است [۱۱].

وجود دارد مانند روش مرکز ثقل، روش مرکز مجموع‌ها، روش بزرگترین ماکزیمم، روش کوچکترین ماکزیمم و روش میانگین ماکزیمم. از آنجایی که روش مرکز ثقل یکی از رایج‌ترین و دقیق‌ترین روش‌ها بوده و بیشترین کاربرد را دارد، لذا ما در این مقاله از این روش استفاده کرده‌ایم. این روش بصورت زیر قابل محاسبه است:

$$x^* = \frac{\int \mu(x) \cdot x \, dx}{\int \mu(x) \, dx}$$

در این رابطه x بیانگر خروجی فازی و x^* نیز بیانگر ارزش دقیق خروجی فازی است. وانگ و لو (۲۰۰۰) نشان دادند که روش غیرفازی کردن مرکز ثقل (COG) اعداد فازی مثلثی (a_S, a_M, a_L) را می‌توان از طریق محاسبه میانگین سه مقدار (a_S, a_M, a_L) انجام داد [۱۵]. در این مطالعه نیز به جهت سادگی و قابل درک بودن از این شیوه استفاده می‌شود.

$$x^* = \frac{a_S + a_M + a_L}{3}$$

اخیرا تئوری مجموعه فازی به صورت گسترده مورد استفاده قرار گرفته است، از جمله در اقتصاد مهندسی مانند ارزیابی سرمایه‌گذاری فناوری اطلاعات [۱۶]، تحلیل هزینه و منفعت [۱۷]، در انتخاب پروژه [۱۸]، بودجه بندی سرمایه ای [۱۹، ۲۰] و برنامه‌ریزی زنجیره تامین [۲۱]. تئوری مجموعه فازی برای هریک از مواد بالا نماینده ابهام و ریسک در غیاب اطلاعات کامل و و دقیق است. در آنالیز هزینه، تئوری مجموعه فازی برای اولین بار به عنوان روشی به منظور برآورد پارامتر-های مدل ABC و در نظر گرفتن خطای پیش‌بینی و شرایط عدم اطمینان در این سیستم، توسط ناچمن و نیدی (۲۰۰۱) بکار گرفته شد.

در این مطالعه ضمن معرفی سیستم جدید هزینه‌یابی بر مبنای فعالیت فازی، مقایسه‌ای از نتایج این سیستم و سیستم هزینه‌یابی سنتی به وسیله بررسی هزینه‌های سربار، هزینه‌های محصول و سودآوری حاصل از محصولات در یک شرکت داروسازی، انجام شده و نتایج حاصل از هر دو سیستم برای هریک از محصولات مورد بررسی و تجزیه و تحلیل قرار گرفته است [۱۲]. همچنین در بررسی دیگری ناچمن و نیدی (۲۰۰۳) به توسعه و مقایسه روش‌هایی برای در نظر گرفتن عدم قطعیت در سیستم هزینه‌یابی بر مبنای فعالیت پرداختند. آن‌ها به این منظور چهار روش ریاضیات بازه‌ای، شبیه‌سازی مونت کارلو با پارامترهای ورودی مثلثی، شبیه‌سازی مونت کارلو با پارامترهای ورودی نرمال، تئوری مجموعه فازی را در راستای هزینه‌یابی محصولات یک شرکت نرم‌افزاری در شرایط عدم اطمینان، مورد مقایسه قرار دادند.

μ را تابع عضویت گویند که هر $x \in X$ را به یک مقدار در بازه $[0, 1]$ تصویر می‌کند. $\mu_A(x)$ را درجه عضویت x در مجموعه A می‌نامند. بسته به اینکه x پیوسته یا گسسته باشد، A نیز پیوسته یا گسسته خواهد بود. عدد فازی مثلثی (TFN) نوع خاصی از اعداد فازی است که به صورت سه‌گانه (a_S, a_M, a_L) تعریف می‌شود. این پارامترها به ترتیب نشان‌دهنده کمترین ارزش ممکن، محتمل‌ترین ارزش مورد انتظار و بزرگترین ارزش ممکن است. تابع عضویت (μ) اعداد فازی مثلثی به صورت زیر تعریف قابل تعریف است:

$$\begin{cases} \frac{x-a_S}{a_M-a_S} & a_S \leq x \leq a_M \\ \frac{a_L-x}{a_L-a_M} & a_M \leq x \leq a_L \\ 0 & \text{در غیر اینصورت} \end{cases} \mu(x) =$$

در این مقاله از اعداد فازی مثلثی به منظور نشان دادن عدم قطعیت در پارامترهای ورودی سیستم ABC استفاده می‌شود. دلیل آن کاربرد آسان‌تر و درک بهتر اعداد فازی مثلثی نسبت به سایر انواع پیچیده اعداد فازی مانند اعداد فازی دوزنقه‌ای، زنگوله شکل، S شکل، درجه دوم، نمائی و غیره است [۱۴]. این مزیت از دیدگاه محاسبات ریاضی و استخراج اطلاعات مورد نیاز در فرآیند توسعه سیستم FL-ABC نیز مورد توجه می‌باشد. مزیت اصلی استفاده از اعداد فازی مثلثی در مقایسه با سایر اعداد فازی در این مطالعه این است که در سیستم ABC از محتمل‌ترین مقدار ورودی سیستم FL-ABC جهت هزینه‌یابی استفاده می‌شود. بنابراین FL-ABC به جهت استفاده از اعداد فازی مثلثی، امکان بررسی تاثیر شرایط عدم قطعیت در مدل ABC را از طریق استفاده از حداقل و حداکثر مقادیر ممکن ایجاد نموده است. از آنجا که در هر دو سیستم ABC و FL-ABC از محتمل‌ترین مقدار ورودی، استفاده می‌شود، می‌توان تاثیر شرایط عدم اطمینان در سیستم ABC را از طریق دو مقدار حداکثر و حداقل در محاسبه هزینه خدمات درمانی در مدل پیشنهادی بررسی نمود، در حالی که در سایر اعداد فازی مانند دوزنقه‌ای این امکان وجود ندارد. علاوه بر این، استفاده از اعداد مثلثی فازی در سیستم جدید تضمین می‌کند که استفاده از داده‌های ورودی فازی تنها اطلاعات اضافی را برای سیستم هزینه‌یابی فراهم نموده و اطلاعات سیستم ABC از بین نمی‌رود.

در این مطالعه به منظور دستیابی به بهترین مقدار حقیقی از روش غیرفازی سازی استفاده شده است. در واقع فازی سازی تبدیل مقادیر حقیقی به مقادیر فازی است و غیرفازی سازی، مشخص کردن بهترین مقدار حقیقی است که نماینده یک مقدار فازی باشد. برای غیرفازی سازی روش‌های متعددی

قطعیت روبه رو هستیم، استفاده از منطق فازی در تعیین این موارد منجر به نتایج بهتر و دقیق تری خواهد شد.

در تحقیقاتی که تاکنون در زمینه هزینه یابی خدمات در حوزه سلامت انجام شده است، اغلب اطلاعات مربوط به محرکها و هزینه حتی در شرایط عدم اطمینان و با وجود عدم قطعیت در مورد برآورد هزینه ها، به صورت قطعی در نظر گرفته شده و شرایط عدم قطعیت در سیستم های هزینه یابی خدمات بیمارستانی مورد بررسی قرار نگرفته است.

تخمین های نادرست این دو پارامتر ممکن است انحراف قابل توجهی در تعیین هزینه های تخصیص یافته به محصولات و خدمات در مقایسه با مقادیر واقعی، ایجاد نماید. جهت رفع این مشکل، در این مقاله به ارائه چارچوب جدیدی تحت عنوان هزینه یابی بر مبنای فعالیت فازی جهت برآورد هزینه خدمات درمانی تحت شرایط عدم اطمینان، پرداخته شده است.

شکل ۱ روند توسعه تکاملی مدل های هزینه یابی را نشان می دهد. استفاده از منطق فازی در سیستم ABC موجب پیشرفت روش تخمین پارامترها بر اساس تئوری مجموعه فازی می گردد. با استفاده از این روش می توان موارد مربوط به نادرستی و نبود دقت ذاتی داده ها و عدم اطمینان را در سیستم ABC در نظر گرفته و تاثیرات آن را مورد بررسی قرار داد.

مدل هزینه یابی بر مبنای فعالیت فازی (FL-ABC)

هزینه، محرک هزینه منابع و محرک هزینه فعالیت، عناصر مهم سیستم ABC هستند که تاثیر بسزایی بر نتایج این سیستم دارند، زیرا تخمین های نادرست آنها ممکن است انحراف قابل توجهی در محاسبه هزینه های اختصاص داده شده به محصولات یا خدمات در مقایسه با مقادیر واقعی ایجاد نماید. سیستم ABC مبتنی بر محرک های هزینه بوده و اگر کمترین خطا در تخمین محرک های هزینه منابع و فعالیت های کلیدی رخ دهد، منجر به اثرات نامطلوب می گردد. همچنین، در مواردی که در تعیین هزینه های منابع ابهام وجود دارد و به طور قطعی مشخص نیست، وجود انحراف در تعیین هزینه ها، نیز اثرات نامطلوبی را در بر خواهد داشت. از اینرو در این مقاله چارچوب جدیدی تحت عنوان هزینه یابی بر مبنای فعالیت فازی معرفی شده است. از مجموعه فازی در مدل پیشنهادی برای نشان دادن ابهام و عدم قطعیت در داده های مربوط به منابع و محرک های هزینه، استفاده شده است. شکل ۲ رویکرد FL-ABC پیشنهادی را در مقایسه با ABC استاندارد، نشان می دهد. همانطوریکه در شکل ۲ نشان داده شده است، مدل پیشنهادی شامل هشت مرحله کلیدی می باشد که می تواند به شرح زیر توضیح داده شود:

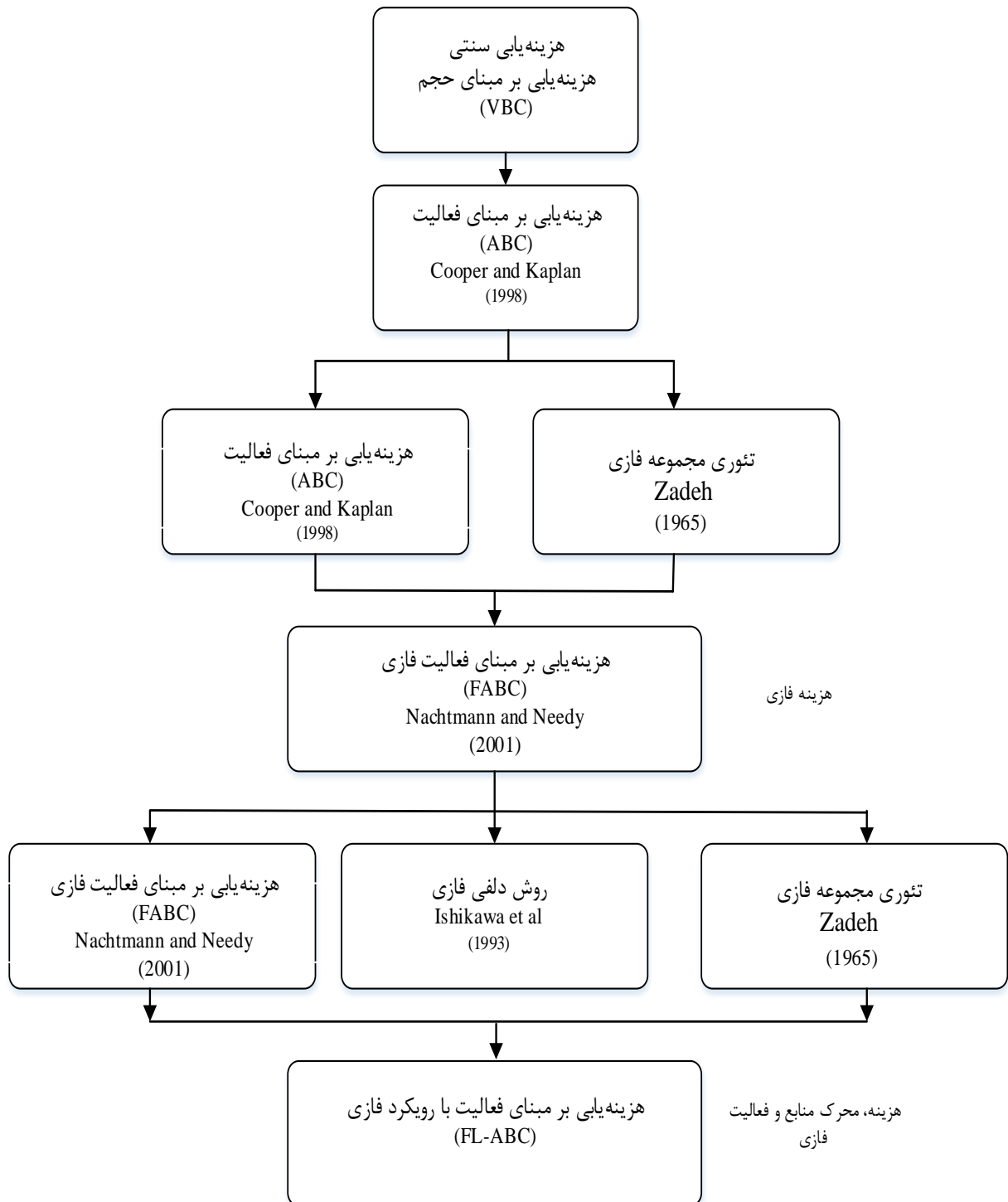
روش های مذکور از نقطه نظر هزینه های مرتبط با زمان، مصرف منابع و منافع حاصل از اجرای هر روش مورد مقایسه، تحلیل و بررسی قرار گرفتند. بر این اساس، نظریه مجموعه فازی به عنوان یک روش موثر و کارآمد جهت ترکیب داده های نامشخص و مبهم در سیستم ABC توصیه شده است [۷]. نتایج حاصل از مطالعه اسماعیل فلک و همکاران (۲۰۱۵) در مقایسه سه سیستم سنتی (TABC)، فازی (FABC)، مونت-کارلو (MCABC) در یک مرکز پزشکی، نیز حاکی از این موضوع است.

در این بررسی به منظور مقایسه این سیستم ها از آزمون T استفاده شده و نتایج به دست آمده از هر سیستم به صورت آماری مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته است [۸]. تئوری مجموعه فازی دارای مزایای بالقوه ای جهت ارائه اطلاعات مهم برای تصمیم گیری مدیران است و آنالیز حساسیت مدل های ABC را با ارائه بهترین و بدترین نتایج، ارائه می دهد. بر این اساس نویسندگان بسیاری از منطق فازی جهت در نظر گرفتن عدم قطعیت در سیستم های ABC در زمینه های مختلف بهره گرفته اند.

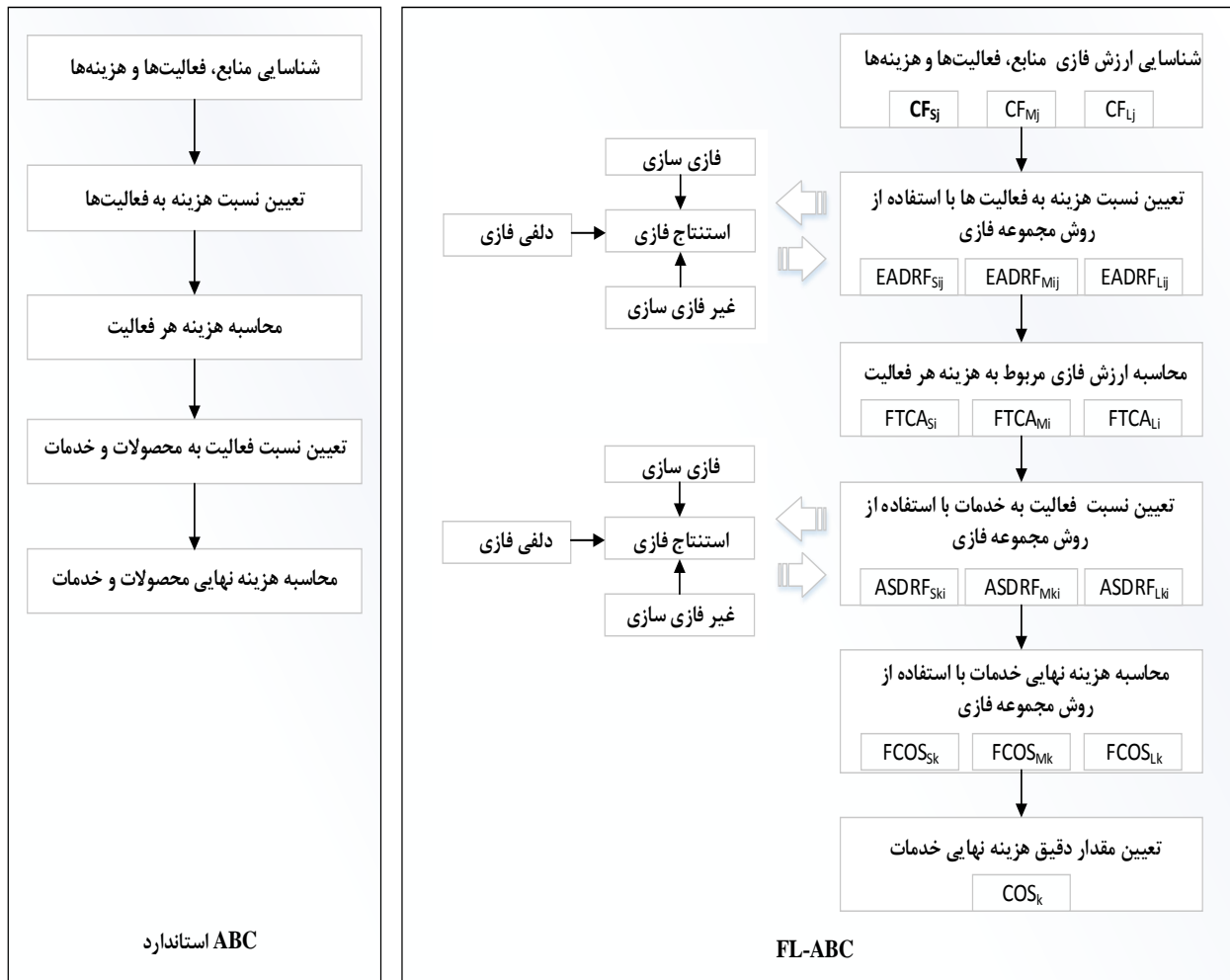
در مقاله ای که توسط وریکات و روابده (۲۰۰۶) به چاپ رسیده است از منطق فازی جهت مقابله با عدم اطمینان در اجرای سیستم های ABC استفاده شده است. از منطق فازی در این مقاله به منظور رفع مشکل انتخاب محرک های هزینه در سیستم هزینه یابی بر مبنای فعالیت برای شرکت های تولیدی کوچک و متوسط استفاده شده است. نتایج حاصل از مطالعه نشان داده است که ترکیب منطق فازی با سیستم ABC توانایی کاهش عدم قطعیت و پیچیدگی در سیستم ABC را برای شرکت های تولیدی کوچک و متوسط بهبود داده و منجر به افزایش قابلیت اطمینان سیستم ABC در برخورد با شرایط عدم اطمینان می گردد [۲۲].

اکبرزاده و همت فرد (۲۰۱۶) نیز در مطالعه ای به بررسی کارایی سیستم هزینه یابی بر مبنای فعالیت در بیمارستان اردبیهشت شیراز پرداختند. آنها در این مطالعه بر اساس بخش بندی بیمارستان به مراکز عملیاتی، تشخیصی و پشتیبانی، مدل ABC را از طریق هفت مرحله پیشنهادی به منظور محاسبه هزینه های بخش رادیولوژی این بیمارستان اجرا نموده و نتایج حاصل از آن را با سیستم سنتی مورد مقایسه قرار دادند. در این مطالعه به جهت عدم قطعیت در برآورد هزینه از رویکرد فازی به منظور افزایش قابلیت اطمینان داده ها استفاده شده است [۲۳].

یکی از مسائل اصلی در سیستم ABC، تعیین محرک های هزینه و فعالیت مناسب و هزینه منابع مورد استفاده جهت تخصیص هزینه ها به فعالیت ها می باشد. از آنجایی که در شرایط بیمارستان اغلب در تعیین هزینه های منابع و محرک های مورد نیاز برای منابع و فعالیت ها با ابهام و عدم



شکل ۱- روند توسعه تکاملی مدل های هزینه یابی



شکل ۲- مقایسه FL-ABC پیشنهادی با مدل ABC استاندارد

۲. تعیین نسبت هزینه به فعالیت‌ها با استفاده از روش مجموعه فازی (EADRF)

در این مرحله بر اساس روابط میان منابع و فعالیت‌ها، نسبت هزینه به فعالیت‌ها تعیین می‌گردد. روزکی و همکاران (۱۹۹۹) روشی کارآمد برای شناسایی مصرف هزینه با استفاده از ماتریس وابستگی هزینه - فعالیت (EAD)، ارائه کرده‌اند. سطرهای این ماتریس بیانگر فعالیت‌های شناسایی شده و ستون‌های آن متناظر با انواع منابع مورد استفاده توسط فعالیت‌ها می‌باشد. در صورتیکه فعالیت i به رده هزینه j مربوط گردد، یک علامت چک در سلول ij قرار می‌گیرد. همچنین به منظور ارتباط میان هزینه‌های سربار با هر فعالیت، محرک‌های هزینه بایستی برای هر نوع هزینه (منبع) شناسایی شده و سپس هر سلول ماتریس EAD که حاوی علامت چک است با یک نسبت جایگزین گردد. این نسبت با تعیین مقدار محرک

۱. شناسایی منابع، فعالیت‌ها و جمع‌آوری داده‌های هزینه با استفاده از روش مجموعه فازی (CF) در این مرحله تمامی فعالیت‌های مربوط به ارائه خدمات و همچنین منابع مورد استفاده توسط این فعالیت‌ها و هزینه‌های آن‌ها بایستی به خوبی شناسایی گردد. اطلاعات مورد نیاز برای انجام تجزیه و تحلیل هزینه‌های منابع معمولاً از صورت‌های مالی و سوابق حسابداری بیمارستان حاصل می‌گردد. در مدل پیشنهادی به جهت رفع عدم قطعیت موجود، هزینه‌های منابع در قالب اعداد فازی مثلثی نشان داده می‌شوند. پارامتر هزینه در مدل مورد نظر دارای سه ارزش کوچکترین مقدار ممکن (CF_{sj})، محتمل‌ترین مقدار (CF_{mj}) و بزرگترین مقدار ممکن (CF_{lj}) می‌باشد.

$$CF_j = (CF_{sj}, CF_{mj}, CF_{lj})$$

$EADRF_{Lij}$ نشان داده می‌شوند که در آن $EADRF_{Sij}$ ، $EADRF_{Mij}$ و $EADRF_{Lij}$ به ترتیب بیانگر کوچکترین، محتمل‌ترین و بزرگترین درصد محرک هزینه مربوط به منبع j و فعالیت i می‌باشد. برای توضیح بیشتر، انتظار می‌رود که درصد محرک هزینه i برابر با $EADRF_{Mij}$ باشد و انتظار نمی‌رود که درصد محرک هزینه کوچکتر از $EADRF_{Sij}$ و یا بزرگتر از $EADRF_{Lij}$ باشد.

۳. تعیین مقدار دقیق محرک هزینه هر منبع ($EADR$)

پس از تعیین درصد محرک‌های هزینه به صورت فازی، مقادیر حاصل از طریق رابطه ۳ به مقادیر قطعی تبدیل شده و در مراحل بعدی مدل FL-ABC مورد استفاده قرار می‌گیرند.

$EADR_{ij} = (EADR_{Sij} + EADR_{Mij} + EADR_{Lij}) / 3$

۴. محاسبه ارزش فازی مربوط به هزینه هر فعالیت ($FTCA$)

پس از تعیین درصد محرک هزینه برای هر منبع، هزینه هر فعالیت از طریق ضرب ارزش فازی مربوط به هزینه کل هر منبع در درصد محرک هزینه تعیین شده برای آن منبع، حاصل می‌گردد. کوچکترین مقدار ممکن ($FTCA_{Si}$)، محتمل‌ترین مقدار ($FTCA_{Mi}$) و بزرگترین مقدار ممکن ($FTCA_{Li}$) مربوط به هزینه فعالیت i ام از طریق رابطه زیر حاصل می‌گردد. (در این رابطه m بیانگر تعداد رده‌های هزینه می‌باشد.)

$$FTCA_i = (FTCA_{Si}, FTCA_{Mi}, FTCA_{Li}) =$$

$$(\sum_{j=1}^m CF_{Sj} * EADR_{ij}, \sum_{j=1}^m CF_{Mj} * EADR_{ij}, \sum_{j=1}^m CF_{Lj} * EADR_{ij})$$

۵. تعیین نسبت فعالیت به خدمات با استفاده از روش

مجموعه فازی ($ASDRF$)

در این مرحله فعالیت‌های انجام شده برای هر خدمت شناسایی شده و ماتریس وابستگی فعالیت - خدمت (ASD) ایجاد می‌گردد. ماتریس ASD ، ماتریسی اصلاح شده از ماتریس روزوکی و همکاران (۱۹۹۹) می‌باشد. فعالیت‌ها ستون‌های ماتریس ASD را نشان می‌دهند و انواع خدمات مورد بررسی نیز نشان دهنده سطرهای ماتریس مذکور می‌باشند. در صورتیکه خدمت k فعالیت i را مصرف کند، یک علامت چک در سلول ki قرار می‌گیرد. همچنین به منظور ارتباط میان فعالیت‌ها با هر خدمت، محرک‌های فعالیت بایستی برای هر فعالیت شناسایی شده و سپس هر سلول ماتریس ASD که حاوی علامت چک است با یک نسبت جایگزین گردد. این نسبت با تعیین مقدار محرک فعالیت مناسب با استفاده از روش دلفی فازی همانند آنچه در مرحله دوم بیان شد، تعیین می‌گردد. محرک‌های فعالیت در مدل پیشنهادی با سه گانه ($ASDRF_{Ski}$, $ASDRF_{Mki}$, $ASDRF_{Lki}$) نشان داده می‌شوند که در آن $ASDRF_{Ski}$ ، $ASDRF_{Mki}$ و $ASDRF_{Lki}$ به ترتیب بیانگر کوچکترین، محتمل‌ترین و

هزینه مناسب با استفاده از روش مجموعه فازی تعیین می‌گردد.

استفاده از منطق فازی برای تعیین محرک‌های هزینه و سپس تخصیص هزینه‌ها به فعالیت‌ها بر اساس روش دلفی فازی صورت می‌گیرد. از این روش برای تخمین درصد محرک‌های هزینه در قالب اعداد فازی مثلثی استفاده می‌شود. ویژگی مهم این روش ارائه چارچوبی انعطاف پذیر است که بسیاری از موانع مربوط به عدم دقت و صراحت را تحت پوشش قرار می‌دهد. روش دلفی فازی می‌تواند در دستیابی به بالاترین میزان اطمینان در نتایج و در پیش‌بینی‌های بلند مدت مناسب و موثر باشد. این روش در سال ۱۹۸۸ توسط کافمن و گوپتا ارائه شده است [۲۴]. روش دلفی فازی شامل یک گروه از کارشناسان است که به طور ناشناس به پرسشنامه‌ها پاسخ می‌دهند و پس از آن در قالب یک نمایش آماری از واکنش گروه، بازخوردها دریافت شده و این فرآیند تا زمانی ادامه می‌یابد که همگی به یک اجماع دست یابند. مراحل اجرایی روش دلفی فازی به شرح زیر می‌باشد [۲۵]:

الف. کارشناسان برآوردهای خود را در قالب حداقل مقدار، ممکن‌ترین مقدار و حداکثر مقدار (اعداد فازی مثلثی) ارائه می‌دهند.

$$A_i = (a_S^{(i)}, a_M^{(i)}, a_L^{(i)}) \quad , i=1,2,\dots,n$$

ب. پاسخ‌های n کارشناس، دسته‌ای را شکل می‌دهند. سپس با استفاده از تکنیک‌های میانگین‌گیری فازی، میانگین دسته (میانگین نظر کارشناسان) و میزان اختلاف نظر هر کارشناس از میانگین دسته محاسبه شده و آنگاه این اطلاعات برای اخذ برآوردهای جدید به کارشناسان ارسال می‌شود.

$$A_{ave} = (m_S, m_M, m_L)$$

$$A_{ave} - A_i = (m_S - a_S^{(i)}, m_M - a_M^{(i)}, m_L - a_L^{(i)}) =$$

$$(\frac{1}{n} \sum_{i=1}^n a_S^{(i)} - a_S^{(i)}, \frac{1}{n} \sum_{i=1}^n a_M^{(i)} - a_M^{(i)}, \frac{1}{n} \sum_{i=1}^n a_L^{(i)} - a_L^{(i)})$$

ج. در مرحله بعد، هر کارشناس بر اساس اطلاعات به دست آمده از مرحله قبل، یک برآورد جدید ارائه می‌دهد و بدین ترتیب در صورت صلاحدید، نظر پیشین خود را اصلاح می‌کند.

$$B_i = (b_S^{(i)}, b_M^{(i)}, b_L^{(i)}) \quad , i=1,2,\dots,n$$

د. این فرآیند تا زمانی ادامه می‌یابد که میانگین دسته به اندازه کافی با ثبات شود. در صورتیکه اختلاف میانگین ۲ راند فازی (فاصله دو عدد فازی) از یک حد آستانه کم کمتر شود، میانگین اعداد به دست آمده به اندازه کافی با ثبات و فرآیند دلفی متوقف می‌شود. (در روابط فوق n بیانگر تعداد فعالیت‌های موجود می‌باشد.)

پس از اتمام فرآیند دلفی، محرک هزینه هر منبع در قالب اعداد فازی مثلثی تعیین می‌شود. محرک‌های هزینه منابع در مدل پیشنهادی با سه گانه ($EADRF_{Sij}$, $EADRF_{Mij}$, $EADRF_{Lij}$)

مطالعه آزمایشی

در این بخش کاربرد روش پیشنهادی را در یک مطالعه آزمایشی نشان می‌دهیم. برای این منظور از داده‌ها جمع‌آوری شده پژوهش نوروزی و صالحی (۲۰۱۳) مربوط به بخش آزمایشگاه بیمارستان، استفاده شده است [۲۶]. همچنین مقایسه‌ای از نتایج مدل پیشنهادی با نتایج مدل ABC استاندارد مورد استفاده در پژوهش آن‌ها، ارائه شده است. از آنجایی که تعیین هزینه‌های تمام شده در بیمارستان‌ها بر اساس حجم بیماران درمان شده و با توجه به عوامل مختلفی همچون ظرفیت و مهارت پزشکان، تکنسین‌ها و سایر پرسنل درمانی، زمان مورد نیاز برای انجام فعالیت‌های مختلف و غیره با عدم قطعیت همراه می‌باشد، در نظر نگرفتن شرایط عدم قطعیت در محاسبه بهای تمام شده خدمات درمانی، ممکن است منجر به نتایج نادرست گردد و هزینه‌ها را اغلب بیشتر و یا کمتر از مقادیر واقعی نشان دهد. از این جهت در این مطالعه با بررسی یک مثال عددی در یک آزمایشگاه که با چنین شرایطی مواجه می‌باشد سعی شده تا کاربرد های مدل پیشنهادی منطبق با ویژگی‌های موجود در بیمارستان‌ها و مراکز درمانی، به خوبی تشریح گردد. در مطالعه حاضر، بدلیل اینکه بسیاری از اطلاعات مربوط به محرک‌های هزینه و فعالیت مناسب و هزینه منابع مورد استفاده جهت تخصیص هزینه‌ها به فعالیت‌ها به صورت دقیق قابل استخراج نمی‌باشند، از روش اعداد فازی مثلثی بهره گرفته شد.

۱. شناسایی منابع، فعالیت‌ها و جمع‌آوری داده‌های هزینه با استفاده از روش مجموعه فازی (CF) در مرحله نخست، فعالیت‌های مربوط به ارائه خدمات آزمایشگاه و همچنین منابع مورد استفاده توسط این فعالیت‌ها و هزینه‌های آن‌ها شناسایی گردید. در این راستا فعالیت‌های مربوط به آزمایشگاه در چهار دسته پشتیبانی، خدماتی، مدیریتی و تخصصی طبقه‌بندی شدند. همچنین هزینه‌های آزمایشگاه در چهار دسته انرژی، استهلاک مشترک، استهلاک تجهیزات اختصاصی، مواد مصرفی عمومی، مواد مصرفی اختصاصی، هزینه پرسنلی و سایر هزینه‌ها قرار گرفتند. جدول ۱ هزینه‌های مرتبط با واحد آزمایشگاه را نشان می‌دهد.

جدول ۱ - هزینه‌های مرتبط با واحد آزمایشگاه

بیشترین هزینه ممکن	محتمل ترین هزینه ممکن	کمترین هزینه ممکن	هزینه منابع
۱۷۲۰۹۸۱۹	۱۳۹۹۸۳۶۳	۱۱۳۸۳۲۵۵	انرژی
۱۲۰۳۳۲۹۹۳	۱۰۲۷۲۱۱۰۰	۸۹۹۲۵۶۴۱	استهلاک مشترک
۶۴۲۰۱۴۹۱۹۹	۶۳۰۲۵۳۷۳۰۰	۶۲۵۷۳۹۷۵۰۴	مواد مصرفی عمومی
۴۹۴۷۹۷۱۱۸۳	۴۸۳۰۳۵۹۲۸۴	۴۷۰۳۹۵۴۹۰۵	استهلاک تجهیزات اختصاصی

بزرگترین درصد محرک فعالیت مربوط به فعالیت i و خدمت k می‌باشد. برای توضیح بیشتر، انتظار می‌رود که درصد محرک فعالیت k_i برابر با $ASDRF_{Mki}$ باشد و انتظار نمی‌رود که درصد محرک هزینه کوچکتر از $ASDRF_{Ski}$ و یا بزرگتر از $ASDRF_{Lki}$ باشد.

۶. تعیین مقدار دقیق محرک‌های فعالیت ($ASDR$)

پس از تعیین درصد محرک‌های فعالیت به صورت فازی، مقادیر حاصل از طریق رابطه ۳ به مقادیر قطعی تبدیل شده و در مراحل بعدی مدل FL-ABC مورد استفاده قرار می‌گیرند.

$$ASDR_{ki} =$$

$$(ASDRF_{(Ski)} + ASDRF_{(Mki)} + ASDRF_{(Lki)})/3$$

۷. محاسبه هزینه نهایی خدمات با استفاده از روش مجموعه

فازی ($FCOS$)

در این مرحله، هزینه نهایی خدمات از ضرب ارزش فازی مربوط به هزینه کل هر فعالیت در درصد محرک فعالیت تعیین شده برای آن فعالیت، مطابق با رابطه زیر حاصل می‌گردد. در این رابطه $FCOS_{Sk}$ ، $FCOS_{Mk}$ ، $FCOS_{Lk}$ به ترتیب بیانگر کوچکترین مقدار ممکن، محتمل‌ترین مقدار و بزرگترین مقدار ممکن مربوط به هزینه نهایی خدمت k می‌باشد.

$$FCOS_k = (FCOS_{Sk}, FCOS_{Mk}, FCOS_{Lk}) =$$

$$(\sum_{i=1}^n FTCA_{Si} * ASDRF_{ki}, \sum_{j=1}^m FTCA_{Mj} * ASDRF_{ki}, \sum_{j=1}^m FTCA_{Lj} * ASDRF_{ki})$$

۸. تعیین مقدار دقیق هزینه نهایی خدمات (COS)

در مدل هزینه‌یابی بر مبنای فعالیت فازی پیشنهادی (FL-ABC)، هزینه نهایی خدمات برحسب اعداد فازی مثلثی (TFN) بدست می‌آیند. در صورت نیاز و برای تصمیم‌گیری بهتر می‌توان خروجی‌های فازی را به یک مقدار دقیق تبدیل نمود. از اینرو در این مرحله مجموعه‌های فازی هزینه نهایی خدمات برای تعیین ارزش قطعی COS به وسیله رابطه ۳ غیر فازی می‌شوند، بر این اساس هزینه‌های قطعی خدمات تعیین خواهد شد.

$$COS_k = ((FCOS_{(Sk)} + FCOS_{(Mk)} + FCOS_{(Lk)})/3)$$

هزینه منابع	بیشترین هزینه ممکن	محتمل ترین هزینه ممکن	کمترین هزینه ممکن
مواد مصرفی اختصاصی	۴۵۴۶۸۳۲۹۸	۴۳۸۲۸۸۳۱۷	۴۱۶۹۴۵۳۱۱
پرسنلی	۱۳۱۵۶۱۰۵۱۱۴	۱۲۱۴۵۵۸۰۲۱۲	۱۱۳۱۸۲۱۴۱۰۷
سایر هزینه ها	۲۱۹۳۲۴۹۰۲	۲۰۸۸۰۰۰۰۰	۲۰۱۹۵۱۰۸۷

۲. تعیین نسبت هزینه به فعالیتها با استفاده از روش مجموعه فازی (EADRF)

در این مرحله بر اساس روابط میان منابع و فعالیتهای موجود در ماتریس EAD (نشان داده شده در جدول ۲) نسبت هزینه به فعالیتها تعیین گردید. بر این اساس به منظور ارتباط میان هزینههای سربار با هر فعالیت، محرکهای هزینه برای هر نوع هزینه (منبع) شناسایی شده و سپس هر سلول ماتریس EAD که حاوی علامت چک است با یک نسبت جایگزین گردید. این نسبت با تعیین مقدار محرک هزینه مناسب با استفاده از روش دلفی فازی تعیین شد. مطابق این روش، گروهی متشکل از ۴ نفر از کارشناسان مرتبط انتخاب گردید و از آنان خواسته شد تا درصد محرک هزینه مربوط به هر منبع را تعیین نمایند. همچنین از آنها خواسته شد تا

تخمینها را در قالب اعداد فازی مثلثی (TFN) ارائه نمایند. در هر مرحله میانگین دسته (میانگین نظر کارشناسان) و میزان اختلاف نظر هر کارشناس از میانگین دسته، محاسبه شده و این اطلاعات برای اخذ تخمینهای جدید به کارشناسان ارسال شد. جدول ۳ نمونه‌ای از نتایج حاصل از این روش را برای دسته هزینه انرژی نشان می‌دهد. برای این نوع هزینه، این فرآیند پس از تکرار سوم، متوقف گردید چراکه در این تکرار میانگین TFNها تقریباً یکسان بودند. بنابراین سومین میانگین TFN به عنوان نتیجه مشترک نظر کارشناسان مورد قبول واقع گردید و مبنای تعیین درصد محرک هزینه مربوط به منبع انرژی قرار گرفت. جدول ۴ درصد محرکهای هزینه هر منبع را در قالب اعداد فازی مثلثی نشان می‌دهد.

جدول ۲ - ماتریس EAD برای رابطه میان اقلام هزینه و فعالیتها

اقلام هزینه فعالیت	انرژی	استهلاک مشترک	سایر هزینه‌ها	مواد مصرفی اختصاصی	استهلاک تجهیزات اختصاصی	مواد مصرفی عمومی	پرسنلی
پشتیبانی	✓	✓	✓			✓	✓
خدماتی	✓		✓			✓	✓
مدیریتی	✓	✓	✓			✓	✓
تخصصی	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓

جدول ۳ - تخمینهای متوالی از درصد محرک هزینه منبع انرژی

کد شناسایی کارکنان	راند ۱			راند ۲			راند ۳		
	E1	۰.۰۳	۰.۰۵	۰.۰۶	۰.۰۳	۰.۰۵	۰.۰۵۵	۰.۰۳	۰.۰۵
۰.۲۲		۰.۲۵	۰.۳	۰.۲	۰.۲۵	۰.۳	۰.۲	۰.۲۵	۰.۳
۰.۱۳		۰.۲	۰.۲۸	۰.۱۱	۰.۲	۰.۳	۰.۱	۰.۲	۰.۳
۰.۳۲		۰.۵	۰.۶۶	۰.۳۵۵	۰.۵	۰.۶۵	۰.۳۶۵	۰.۵	۰.۶۵
E2	۰.۰۲	۰.۰۵	۰.۰۶	۰.۰۲۵	۰.۰۵	۰.۰۶	۰.۰۲۶	۰.۰۵	۰.۰۵۸
	۰.۱۸	۰.۲۵	۰.۳	۰.۲۱	۰.۲۵	۰.۳	۰.۲۱	۰.۲۵	۰.۳
	۰.۱۵	۰.۲	۰.۳۱	۰.۱۵	۰.۲	۰.۳	۰.۱۵	۰.۲	۰.۲۸
	۰.۳۲	۰.۵	۰.۶۶	۰.۳۵۵	۰.۵	۰.۶	۰.۳۸۶	۰.۵	۰.۵۹

کد شناسایی کارکنان	رانند ۱			رانند ۲			رانند ۳		
	E3	۰.۰۳۳	۰.۰۵	۰.۰۰۷	۰.۰۳	۰.۰۵	۰.۰۵۵	۰.۰۳	۰.۰۵
۰.۲۱		۰.۲۵	۰.۳	۰.۲۱	۰.۲۵	۰.۳	۰.۲	۰.۲۵	۰.۳
۰.۱۷		۰.۲	۰.۲۵	۰.۱۵۵	۰.۲	۰.۲۵	۰.۱۵	۰.۲	۰.۲۶۵
۰.۴۸		۰.۵	۰.۵۵	۰.۴۵	۰.۵	۰.۵۵	۰.۴۴	۰.۵	۰.۵۶
E4	۰.۰۲	۰.۰۵	۰.۰۶	۰.۰۲۵	۰.۰۵	۰.۰۵۵	۰.۰۲۴	۰.۰۵	۰.۰۵۶
	۰.۲۲	۰.۲۵	۰.۳	۰.۲۲	۰.۲۵	۰.۳	۰.۲۱	۰.۲۵	۰.۳
	۰.۱۵	۰.۲	۰.۲۵	۰.۱۵	۰.۲	۰.۳	۰.۱۷	۰.۲	۰.۲۹
	۰.۴۵	۰.۵	۰.۵۵	۰.۴	۰.۵	۰.۵۵	۰.۴	۰.۵	۰.۵۵
میانگین	۰.۰۲۵۷۵	۰.۰۵	۰.۰۴۶۷۵	۰.۰۲۷۵	۰.۰۵	۰.۰۵۶۲۵	۰.۰۲۷۵	۰.۰۵	۰.۰۵۶
	۰.۲۰۷۵	۰.۲۵	۰.۳	۰.۲۱	۰.۲۵	۰.۳	۰.۲۰۵	۰.۲۵	۰.۳
	۰.۱۵	۰.۲	۰.۲۷۲۵	۰.۱۴۱۲۵	۰.۲	۰.۲۸۷۵	۰.۱۴۲۵	۰.۲	۰.۲۸۳۷۵
	۰.۳۹۲۵	۰.۵	۰.۶۰۵	۰.۳۹	۰.۵	۰.۵۸۷۵	۰.۳۹۷۷۵	۰.۵	۰.۵۸۷۵

شده و در مراحل بعدی مدل FL-ABC مورد استفاده قرار می‌گیرند. جدول ۵ درصد محرک‌های هزینه هر منبع را نشان می‌دهد.

۳. تعیین مقدار دقیق محرک هزینه هر منبع (EADR) پس از تعیین درصد محرک‌های هزینه به صورت فازی، مقادیر حاصل از طریق رابطه ۹ به مقادیر قطعی تبدیل

جدول ۴ - تخمین‌های متوالی از درصد محرک‌های هزینه هر منبع

سایر هزینه‌ها			مواد مصرفی عمومی			استهلاک مشترک			انرژی			اقلام هزینه فعالیت
۰.۰۷۹۶۷	۰.۱	۰.۱۸۰۵۵	۰.۰۰۴۰۳	۰.۰۰۵	۰.۰۰۶۸	۰.۱۲۲۳	۰.۱۵	۰.۲۳۱۵	۰.۰۲۷۵	۰.۰۵	۰.۰۵۶	پشتیبانی
۰.۰۴۰۶۲	۰.۰۵	۰.۰۶۳۴۸	۰.۰۰۶۸۷	۰.۰۱۵	۰.۰۲۱۷	۰	۰	۰	۰.۲۰۵	۰.۲۵	۰.۳	خدماتی
۰.۰۳۸۶۱	۰.۰۵	۰.۰۶۵۲۷	۰.۰۰۷۴۵	۰.۰۱	۰.۰۱۵۳۲	۰.۰۴۴۷۵	۰.۰۵	۰.۰۶۱۵۷	۰.۱۴۲۵	۰.۲	۰.۲۸۳۷۵	مدیریتی
۰.۶۲۸۳	۰.۸	۰.۹۰۳۵	۰.۹۴۹۴۱	۰.۹۷	۰.۹۸۸۴۲	۰.۶۷۲۳	۰.۸	۰.۹۰۱	۰.۳۹۷۷۵	۰.۵	۰.۵۸۷۵	تخصصی
مواد مصرفی اختصاصی			استهلاک تجهیزات اختصاصی			پرسنلی			اقلام هزینه فعالیت			
۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰.۰۰۵۳۷	۰.۰۰۶	۰.۰۰۷۰۹	پشتیبانی			
۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰.۰۰۴۸۵	۰.۰۰۵	۰.۰۰۵۳۲	خدماتی			
۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰.۰۰۸۶۱	۰.۰۰۹	۰.۰۰۹۳۳	مدیریتی			
۱	۱	۱	۱	۱	۱	۰.۹۷۴۲۳	۰.۹۸	۰.۹۸۵۲	تخصصی			

جدول ۵ - درصد محرک‌های هزینه منابع

مواد مصرفی اختصاصی	استهلاک تجهیزات اختصاصی	پرسنلی	سایر هزینه‌ها	مواد مصرفی عمومی	استهلاک مشترک	انرژی	اقلام هزینه فعالیت
۰	۰	۰.۰۰۶۱۵۳۳۳۳	۰.۱۲۰۰۷۳۳	۰.۰۰۵۲۷۷	۰.۱۶۵۱۵	۰.۰۴۴۵	پشتیبانی
۰	۰	۰.۰۰۵۰۵۶۶۶۷	۰.۰۵۱۳۶۶۷	۰.۰۱۴۵۲۳	۰	۰.۲۵۱۶۶۶۶۶۷	خدماتی
۰	۰	۰.۰۰۸۹۸	۰.۰۵۱۲۹۳۳	۰.۰۱۰۹۲۳	۰.۰۵۲۱۰۶۶۷	۰.۲۰۸۷۵	مدیریتی
۱	۱	۰.۹۷۹۸۱	۰.۷۷۷۲۶۶۷	۰.۹۶۹۲۷۷	۰.۷۸۲۷۴۳۳۳	۰.۴۹۵۰۸۳۳۳۳	تخصصی

هر منبع در درصد محرک هزینه تعیین شده برای آن منبع، محاسبه شده و نتایج آن در جدول ۶ نشان داده شد.

۴. محاسبه ارزش فازی مربوط به هزینه هر فعالیت (FTCA) پس از تعیین درصد محرک هزینه برای هر منبع، هزینه هر فعالیت از طریق ضرب ارزش فازی مربوط به هزینه کل

جدول ۶ - ارزش فازی هزینه فعالیتها

خدماتی			پشتیبانی			
۲۸۶۴۷۸۵.۸۴۲	۳۵۲۲۹۲۱.۳۵۵	۴۳۳۱۱۳۷.۷۸۲	۵۰۶۵۵۴.۸۴۷۵	۶۲۲۹۲۷.۱۵۳۵	۷۶۵۸۳۶.۹۴۵۵	انرژی
.	.	.	۱۴۸۵۱۲۱۹.۶۱	۱۶۹۶۴۳۸۹.۶۷	۱۹۸۷۲۹۹۳.۷۹	استهلاک مشترک
۹۰۸۷۸۲۶۹.۷۵	۹۱۵۳۳۸۵۰.۰۵	۹۳۲۴۱۹۶۶.۸۷	۳۳۰۱۸۲۰۰.۸۳	۳۳۲۵۶۳۸۸.۴۹	۳۳۸۷۶۹۸۷.۲۷	مواد مصرفی عمومی
.	استهلاک اختصاصی
.	مواد مصرفی اختصاصی
۵۷۲۳۲۴۳۶	۶۱۴۱۶۱۵۰.۶۱	۶۶۵۲۶۰۳۸.۱۹	۶۹۶۴۴۷۴۴.۱۴	۷۴۷۳۵۸۰۳.۵۷	۸۰۹۵۳۹۰۰.۱۳	پرسنلی
۱۰۳۷۳۵۵۴.۱۷	۱۰۷۲۵۳۶۰	۱۱۲۶۵۹۸۹.۱۳	۲۴۲۴۸۹۴۰.۱۹	۲۵۰۷۱۳۱۲	۲۶۳۳۵۰۷۲.۰۷	سایر هزینهها
۱۶۱۳۴۹۰۴۵.۸	۱۶۷۱۹۸۲۸۲	۱۷۵۳۶۵۱۳۲	۱۴۲۲۶۹۶۵۹.۶	۱۵۰۶۵۰۸۲۰.۹	۱۶۱۸۰۴۷۹۰.۲	مجموع
تخصی			مدیریتی			
۵۶۳۵۶۵۹.۸۳	۶۹۳۰۳۵۶.۲۱۵	۸۵۲۰۲۹۴.۵۵۷	۲۳۷۶۲۵۴.۴۸۱	۲۹۲۲۱۵۸.۲۷۶	۳۵۹۲۵۴۹.۷۱۶	انرژی
۷۰۳۸۸۶۹۵.۹۹	۸۰۴۰۴۲۵۶.۲۲	۹۴۱۸۹۸۴۸.۰۵	۴۶۸۵۷۲۵.۴	۵۳۵۲۴۵۴.۱۱۷	۶۲۷۰۱۵۱.۱۵۵	استهلاک مشترک
۶۰۶۵۱۴۹۳۹۵	۶۱۰۸۹۰۲۳۴۶	۶۲۲۲۹۰۰۸۱۵	۶۸۳۵۱۶۳۸.۷۴	۶۸۸۴۴۷۱۵.۷۷	۷۰۱۲۹۴۲۹.۷۵	مواد مصرفی عمومی
۴۷۰۳۹۵۴۹۰.۵	۴۸۳۰۳۵۹۲۸۴	۴۹۴۷۹۷۱۱۸۳	.	.	.	استهلاک اختصاصی
۴۱۶۹۴۵۳۱۱	۴۳۸۲۸۸۳۱۷	۴۵۴۶۸۳۲۹۸	.	.	.	مواد مصرفی اختصاصی
۱۱۰۸۹۶۹۹۳۶۴	۱۱۹۰۰۳۶۰۹۴۸	۱۲۸۹۰۴۸۳۳۵۲	۱۰۱۶۳۷۵۶۲.۷	۱۰۹۰۶۷۳۱۰.۳	۱۱۸۱۴۱۸۲۳.۹	پرسنلی
۱۵۶۹۶۹۸۴۸.۲	۱۶۲۲۹۳۲۸۰	۱۷۰۴۷۳۹۳۵.۵	۱۰۳۵۸۷۴۴.۴۲	۱۰۷۱۰۰۴۸	۱۱۲۴۹۹۰۵.۳۱	سایر هزینهها
۲۲۵۰۸۷۴۳۱۷۹	۲۳۵۲۷۵۳۸۷۸۷	۲۴۷۸۹۲۲۲۷۲۶	۱۸۷۴۰۹۹۲۵.۷	۱۹۶۸۹۶۶۸۶.۵	۲۰۹۳۸۳۸۵۹.۹	مجموع

۷. محاسبه هزینه نهایی خدمات با استفاده از روش مجموعه فازی (FCOS)

در این مرحله، بر اساس معادله ۱۲ با تعیین درصد محرکهای فعالیت، هزینه نهایی هر خدمت در قالب اعداد فازی مثلثی از طریق ضرب ارزش فازی مربوط به هزینه کل هر فعالیت در درصد محرک فعالیت تعیین شده برای آن فعالیت، محاسبه گردید.

۸. تعیین مقدار دقیق هزینه نهایی خدمات (COS)

در مدل هزینه یابی بر مبنای فعالیت فازی پیشنهادی (FL-ABC)، هزینه نهایی خدمات برحسب اعداد فازی مثلثی (TFN) بدست می آیند. در صورت نیاز و برای تصمیم گیری بهتر می توان خروجی های فازی را به یک مقدار دقیق تبدیل نمود. از اینرو در این مرحله مجموعه های فازی هزینه نهایی خدمات برای تعیین ارزش قطعی COS به وسیله رابطه ۱۳ غیر فازی می شوند، بر این اساس هزینه های قطعی خدمات تعیین خواهد شد.

۵. تعیین نسبت فعالیت به خدمات با استفاده از روش مجموعه فازی (ASDRF)

در این مرحله فعالیت های انجام شده برای هر خدمت شناسایی شده و ماتریس وابستگی فعالیت - خدمت (ASD) ایجاد گردید. بر این اساس به منظور ارتباط میان فعالیتها با هر خدمت، محرک های فعالیت شناسایی شده و سپس هر سلول ماتریس ASD که حاوی علامت چک است با یک نسبت جایگزین گردید. این نسبت با تعیین مقدار محرک هزینه مناسب با استفاده از روش دلفی فازی مطابق با آنچه در مرحله دوم بیان شد، تعیین گردید.

۶. تعیین مقدار دقیق محرک های فعالیت (ASDR)

پس از تعیین درصد محرک های فعالیت به صورت فازی، مقادیر حاصل از طریق رابطه ۱۱ به مقادیر قطعی تبدیل شده و در مراحل بعدی مدل FL-ABC مورد استفاده قرار گرفت.

نتایج

مدل FL-ABC هزینه آزمایش بیوشیمی را (۲۸۰۴۵۶۳۰۹۹۸ ریال) به ارزش ۷۷۷۰۸۹۵۱۰۸۹ ریال بیشتر از ABC (۲۷۹۶۷۹۲۲۰۴۶ ریال) نشان می‌دهد. همچنین این تفاوت‌ها برای آزمایش انگل شناسی (۱۵۷۲۱۷۴۷۹۵۸) در مقابل FL-ABC (۱۵۶۵۴۲۳۹۸۴۵ برای ABC)، آزمایش سرولوژی (۷۱۸۵۵۰۱۵۰۷ برای FL-ABC در مقابل ۷۳۵۳۷۵۵۳۶۲ برای ABC)، آزمایش میکروب شناسی (۱۲۳۴۷۳۱۰۳۹۳ برای FL-ABC در مقابل ۱۷۸۳۶۰۲۳۷۲ برای ABC) و آزمایش هماتولوژی (۱۷۸۴۸۳۷۱۰۳ برای FL-ABC در مقابل ۹۷۲۸۶۹۲۹۶۵ برای ABC) می‌باشند.

بحث

ABC یک سیستم حسابداری هزینه است که می‌تواند برای محاسبه هزینه‌های واقعی خدمات درمانی، مورد استفاده قرار گیرد. این سیستم جهت استفاده در شرایطی با اطلاعات نسبتاً دقیق و مناسب طراحی شده که می‌تواند هزینه‌های خدمات ارائه شده به بیماران را به طور دقیق برآورد نماید. اما با این حال برآورد هزینه برای انجام اغلب فعالیت‌های بیمارستانی، ذهنی و نامشخص است. به این دلیل که اغلب، هزینه‌ها بر

اساس عملکرد پزشکان و سایر پرسنل درمانی متغیر بوده و با توجه به عدم قطعیت در مورد ظرفیت و عملکرد آنان با تغییرات زیادی همراه می‌باشد. چنین مواردی در هزینه خدمات ارائه شده به بیماران نیز بسیار تاثیر گذار بوده و سبب می‌گردد تا امکان برآورد هزینه برای اغلب فعالیت‌های بیمارستانی، به طور دقیق امکان پذیر نباشد. برای حل این چالش، در این مطالعه از منطق فازی در مدل ABC جهت رفع ابهام ذاتی و عدم قطعیت و تعیین بهترین مقادیر ممکن برای پارامترهای هزینه استفاده شده است تا اطلاعات دقیق‌تری در مورد هزینه‌های خدمات مورد بررسی فراهم گردد. هدف اصلی این مطالعه ارائه مدلی جدید تحت عنوان هزینه‌یابی بر مبنای فعالیت فازی برای برآورد هزینه‌های خدمات درمانی بر مبنای شرایط عدم قطعیت موجود در بیمارستان‌ها، می‌باشد. در این مطالعه از منطق فازی جهت تعیین بهترین مقادیر ممکن برای پارامترهای هزینه، محرک هزینه منابع و محرک هزینه فعالیت، در مدل ABC استفاده شده که سبب گردید تا اطلاعات دقیق‌تری در مورد هزینه‌های خدمات مورد بررسی، فراهم گردد. همچنین به منظور تشریح مدل پیشنهادی از داده‌های جمع‌آوری شده مربوط به یک آزمایشگاه، استفاده شده است. جدول ۷ و ۸ نتایج مدل FL-ABC پیشنهادی را در مقایسه با مدل ABC استاندارد پژوهش نوروژی و صالحی (۲۰۱۳) نشان می‌دهد.

جدول ۷ - هزینه دقیق انواع خدمات آزمایشگاه بر اساس نتایج مدل FL-ABC و ABC

نوع آزمایش	هزینه دقیق (FL-ABC)	هزینه دقیق (ABC)	تفاوت
بیوشیمی	۲۸۰۴۵۶۳۰۹۹۸	۲۷۹۶۷۹۲۲۰۴۶	۷۷۷۰۸۹۵۱۰۸۹
انگل شناسی	۱۵۷۲۱۷۴۷۹۵۸	۱۵۶۵۴۲۳۹۸۴۵	۶۷۵۰۸۱۱۲۰۵۷
سرولوژی	۷۳۵۳۷۵۵۳۶۲	۷۳۴۶۵۶۹۸۶۰	۷۱۸۵۵۰۱۵۰۷
میکروب شناسی	۱۷۸۳۶۰۲۳۷۲	۱۷۸۴۸۳۷۱۰۳	۱۲۳۴۷۳۱۰۳۹۳
هماتولوژی	۹۷۲۸۶۹۲۹۶۵	۹۶۵۶۸۳۷۹۵	۷۱۸۵۵۰۱۵۰۷

جدول ۸ - بررسی عملکرد مالی آزمایشگاه بر اساس نتایج مدل FL-ABC و ABC

نوع آزمایش	درآمد	سود/زیان (FL-ABC)	سود/زیان (ABC)
بیوشیمی	۱۲۵۹۳۱۳۰۳۴۵	-۱۵۴۵۲۵۰۰۶۵۳	-۱۵۳۷۴۷۹۱۷۰۱
انگل شناسی	۲۷۳۸۹۰۴۸۴۱	-۱۲۹۸۲۸۴۳۱۱۷	-۱۲۹۱۵۳۳۵۰۰۴
سرولوژی	۳۲۳۸۲۸۲۰۰	-۷۰۲۹۹۲۷۱۶۲	-۷۰۲۲۷۴۱۶۶۰
میکروب شناسی	۵۴۹۴۱۵۱۰۰	-۱۲۳۴۱۸۷۲۷۲	-۱۲۳۵۴۲۲۰۰۳
هماتولوژی	۹۸۰۴۷۶۲۰۴	۷۶۰۶۹۰۷۰۴۹۳	۱۴۷۹۲۴۰۹

نتایج به دست آمده از مدل FL-ABC، اطلاعات هزینه‌ای جامع‌تر و دقیق‌تری را تحت شرایط عدم اطمینان فراهم ساخته و مدیران بیمارستان را در برنامه‌ریزی موثر، کنترل و تصمیم‌گیری یاری می‌رساند. مدیران می‌توانند با استفاده از این اطلاعات و با اخذ تصمیمات مناسب منجر به افزایش کارایی و اثربخشی هزینه‌ها شوند.

جمع‌بندی و نتیجه‌گیری

مطالعه حاضر با هدف توسعه مکانیزم جدیدی برای سیستم ABC از طریق بهره‌گیری از تئوری مجموعه فازی انجام شده است. منطق فازی یکی از موثرترین روش‌ها برای تغییر داده‌ها از وضعیت عدم اطمینان است که سبب ایجاد سیستم ABC فازی گردید. در این سیستم از منطق فازی برای رفع محدودیت‌ها و نواقص مربوط به تخمین داده‌ها و یا عدم قطعیت در داده‌های جمع‌آوری شده سیستم ABC جهت تعیین هزینه‌های دقیق خدمات درمانی تحت شرایط عدم قطعیت، استفاده شده است. علاوه بر این سعی در تجزیه و تحلیل کاربرد چنین سیستمی در بیمارستان‌ها و مراکز درمانی جهت محاسبه و ارائه اطلاعات هزینه‌های خدمات درمانی و دیگر اطلاعات مورد نیاز برای تصمیم‌گیری مدیران بیمارستانی، شده است. مدل FL-ABC رویکردی مناسب جهت برآورد دقیق هزینه‌ها در سازمان‌های مختلف از جمله بیمارستان‌ها و سایر مراکز درمانی در شرایط عدم اطمینان می‌باشد. از آنجایی که بسیاری از تصمیمات و فرآیندهای هزینه‌یابی در بیمارستان‌ها تحت شرایط عدم اطمینان انجام می‌شود، استفاده از این سیستم دیدگاه بهتری را در مورد چگونگی تغییر در هزینه‌های تعیین شده در محیط‌های مبهم و فازی فراهم ساخته و سبب می‌گردد تا هزینه‌های تعیین شده به هزینه‌های واقعی نزدیک‌تر باشد. در نهایت می‌توان بیان نمود که گسترش سیستم ABC به این سیستم نه تنها باعث از بین رفتن اطلاعات سیستم هزینه‌یابی بر مبنای فعالیت نمی‌شود، بلکه باعث به وجود آمدن اطلاعات با ارزشمندتر و صحیح‌تر در شرایط عدم اطمینان و با وجود داده‌های مبهم و ناقص خواهد شد. از مدل پیشنهادی در این مقاله به منظور برآوردهای بهتر و دقیق‌تر از هزینه‌های واقعی بخش آزمایشگاه یک بیمارستان، استفاده شده است. بر اساس نتایج حاصل از مطالعه، در شرایط عدم اطمینان با استفاده از مدل جدید می‌توان به نتایج دقیق‌تر و مناسب‌تری در مقایسه با سیستم ABC دست یافت. استفاده از سیستم FL-ABC در بیمارستان‌ها با در نظر گرفتن شرایطی که اطلاعات به طور قابل ملاحظه‌ای مبهم هستند، می‌تواند منجر به برآورد هزینه‌های دقیق‌تری نسبت به سیستم ABC گردد. بر این

همانطور که مشاهده می‌شود تفاوت معناداری میان هزینه‌های برآورد شده توسط این دو سیستم وجود دارد که این تفاوت‌ها در اثر عدم قطعیت در هزینه‌های اختصاص یافته به هر فعالیت ایجاد شده‌اند. برای آزمایش‌های بیوشیمی، انگل‌شناسی، سرولوژی و هماتولوژی استفاده از مدل FL-ABC هزینه‌های بیشتر (به ترتیب ۲۸۰۴۵۶۳۰۹۹۸، ۱۵۷۲۱۷۴۷۹۵۸ و ۷۳۵۳۷۵۵۳۶۲، ۹۷۲۸۶۹۲۹۶ ریال) و نیز برای آزمایش میکروب شناسی هزینه کمتری (۱۷۸۳۶۰۲۳۷۲) ریال) را نسبت به ABC (به ترتیب ۲۷۹۶۷۹۲۲۰۴۶، ۱۵۶۵۴۲۳۹۸۴۵ و ۷۳۴۶۵۶۹۸۶۰، ۹۶۵۶۸۳۷۹۵ و ۱۷۸۴۸۳۷۱۰۳) نشان داده است.

تفاوت‌های ایجاد شده اغلب در اثر عدم قطعیت در هزینه‌های اختصاص یافته به هر فعالیت ایجاد شده‌اند. این تفاوت‌ها در هزینه‌های مربوط به فعالیت‌های پشتیبانی، خدماتی، مدیریتی و تخصصی به ترتیب به ارزش ۹۷۱۳۷۴۰۲۳، ۱۷۶۹۵۷۳۰۰۶ و ۱۷۸۸۷۰۸۸۸ ریال یافت شد. دلیل این موضوع عدم قطعیت موجود در ظرفیت تکنسین‌ها و پرسنل آزمایشگاه و زمان انجام فعالیت‌ها توسط آن‌ها می‌باشد که متاثر از مهارت و عملکرد آن‌ها است.

همچنین عدم قطعیت موجود در هزینه‌های مواد مصرفی آزمایشگاه و نیز در هزینه‌های مربوط به نگهداری و استهلاک تجهیزات که بسته به حجم بیماران خروجی و در اثر عدم قطعیت در ظرفیت و مهارت تکنسین‌ها در انجام فعالیت‌های آزمایشگاهی ایجاد شده است سبب بروز این تفاوت‌ها گردیده است. علاوه بر این هزینه‌های نیروی انسانی، مواد مصرفی و استهلاک تجهیزات بیشترین درصد از هزینه‌های کل آزمایشگاه (به ترتیب ۵۰، ۲۶ و ۲۰ درصد) را به خود اختصاص داده‌اند. از این جهت عدم قطعیت در این هزینه‌ها نیز بیشترین تاثیر را در تفاوت‌های ایجاد شده در مورد هزینه‌های هر آزمایش ایجاد خواهد نمود.

این اختلاف هزینه می‌تواند تاثیر منفی بر عملکرد و کیفیت خدمات ارائه شده در بیمارستان در طولانی مدت داشته باشد. در صورت حذف عدم قطعیت، ABC استاندارد از محتمل‌ترین مقدار در محاسبات استفاده می‌کند و داده‌های ممکن دیگر را در نظر نمی‌گیرد. چنین اطلاعات ناقصی صحت نتایج سیستم ABC را تحت تاثیر قرار داده و می‌تواند منجر به ارائه اطلاعات نادرست توسط این سیستم شود.

استفاده از سیستم پیشنهادی دیدگاه بهتری را در مورد چگونگی تغییر در هزینه‌های تعیین شده در محیط‌های مبهم و فازی فراهم ساخته و سبب می‌گردد تا هزینه‌های تعیین شده به هزینه‌های واقعی نزدیک‌تر باشد.

در این مقاله استفاده گردد. همچنین استفاده از روش های ترکیبی دیگری با مدل های ABC همچون DEA, AHP و غیره به منظور کاهش عدم اطمینان در تعیین هزینه های دقیق خدمات درمانی در تحقیقات آتی پیشنهاد می گردد. همچنین به منظور بررسی دقت نتایج مطالعه حاضر در توسعه مدل FL-ABC می تواند در تحقیقات آتی نتایج این روش با روش های دیگری همچون شبیه سازی مونت کارلو و ریاضیات بازه ای به منظور تعیین هزینه های دقیق خدمات درمانی تحت شرایط عدم قطعیت مورد بررسی قرار گیرد.

اساس بیمارستان ها می توانند از این مدل برای به منظور کاهش عدم اطمینان داده ها استفاده نموده و تصمیمات مناسب تر و صحیح تری با استفاده از اطلاعات بهای تمام شده حاصل از آن، کسب نمایند.

محدودیت اصلی در مطالعه انجام شده در ارتباط با در نظر گرفتن وزن نظرات تمامی متخصصین به صورت یکسان در روش دلفی فازی می باشد. برای تحقیقات آینده پیشنهاد می گردد تا از وزن های مختلفی متناسب با اهمیت نظرات هر یک از متخصصین جهت بررسی کارایی بیشتر مدل پیشنهادی

References

- Gujral, S., et al., *Activity-based costing methodology as tool for costing in hematopathology laboratory*. Indian Journal of Pathology and Microbiology, 2010. 53(1): p. 68.
- Bayati, M., et al., *Cost Analysis of MRI Services in Iran: An Application of Activity Based Costing Technique*. Iranian Journal of Radiology, 2015. 12.(4)
- Javid, M., et al., *Application of the activity-based costing method for unit-cost calculation in a hospital*. Global journal of health science, 2016. 8(1): p. 165.
- Mohammadi, Y., et al., *Calculating the cost price of dialysis in Shahid Sadoughi hospital using activity based costing*. Yazd, 2011. 2012.
- Janati, A., et al., *Cost Analysis of Eye Surgeries and Comparison with Approved Governmental Tariffs*. Health Scope, 2017. 6.(۲)
- Rajabi, A. and A. Dabiri, *Applying activity based costing (ABC) method to calculate cost price in hospital and remedy services*. Iranian journal of public health, 2012. 41(4): p. 100.
- Nachtmann, H. and K.L. Needy, *Methods for handling uncertainty in activity based costing systems*. The Engineering Economist, 2003. 48(3): p. 259-282.
- Esmalifalak, H., M.S. Albin, and M. Behzadpoor, *A comparative study on the activity based costing systems: Traditional, fuzzy and Monte Carlo approaches*. Health Policy and Technology, 2015. 4(1): p. 58-67.
- Cooper, R. and R.S. Kaplan, *How cost accounting distorts product costs*. Strategic Finance, 1988. 69(10): p. 20.
- Horngren, C.T., et al., *Cost accounting: A managerial emphasis*. Issues in Accounting Education, 2010. 25(4): p. 789-790.
- Janati, A., et al., *Cost Analysis of Eye Surgeries and Comparison with Approved Governmental Tariffs*. Health Scope, 2016(inpress).
- Nachtmann, H. and K.L. Needy, *Fuzzy activity based costing: a methodology for handling uncertainty in activity based costing systems*. The Engineering Economist, 2001. 46(4): p. 245-273.
- Zadeh, L.A., *Fuzzy sets*. Information and control, 1965. 8(3): p. 338-353.
- Chou, S.-Y. and Y.-H. Chang, *A decision support system for supplier selection based on a strategy-aligned fuzzy SMART approach*. Expert systems with applications, 2008. 34(4): p. 2241-2253.
- Wang, Z.-X., et al., *Ranking L-R fuzzy number based on deviation degree*. Information Sciences, 2009. 179(13): p. 2070-2077.
- Roztocki, N. and H.R. Weistroffer, *Evaluating information technology investments: A fuzzy activity-based costing approach*. 2005.
- Wang, M.-J. and G.-S. Liang, *Benefit/cost analysis using fuzzy concept*. The Engineering Economist, 1995. 40(4): p. 359-376.
- Maravas, A. and J.-P. Pantouvakis, *Project cash flow analysis in the presence of uncertainty in activity duration and cost*. International Journal of Project Management, 2012. 30(3): p. 374-384.
- Kahraman, C., D. Ruan, and E. Tolga, *Capital budgeting techniques using discounted fuzzy versus probabilistic cash flows*. Information Sciences, 2002. 142(1): p. 57-76.
- Kuchta, D., *Fuzzy capital budgeting*. Fuzzy Sets and Systems, 2000. 111(3): p. 367-385.
- Peidro, D., et al., *Fuzzy optimization for supply chain planning under supply, demand and process uncertainties*. Fuzzy Sets and systems, 2009. 160(18): p. 2640-2657.
- Verikat, S.O. and I.A. Rawabdeh, *Fuzzy Logic Application in Activity-Based Costing System for Small and Medium Size Manufacturing Enterprises*. Dirasat: Engineering Sciences, 2010. 33.(۲)
- Akbarzade, p. and m. Hematfar, *Implementation of Fuzzy Activity based costing (FABC) model in Ordibehesht Hospital of Shiraz* 2016.
- Cheng, C.-H. and Y. Lin, *Evaluating the best main battle tank using fuzzy decision theory with linguistic criteria evaluation*. European journal of operational research, 2002. 142(1): p. 174-186.
- Sarokolaei, M.A., et al., *Time Driven Activity based Costing by Using Fuzzy Logics*. Procedia-Social and Behavioral Sciences, 2013. 75: p. 338-345.
- Nouroozi, T. and N. Salehi, *Prime costs of clinical laboratory services in Tehran Valiasr Hospital in*. 2013.

A Developed Method for Handling Uncertainty in Activity - Based Costing for Hospital Services Using Fuzzy Approach

Ostadi B^{1*}, Mokhtarian Daloie R², Sepehri MM³

Submitted: 2018/4/16

Accepted: 2018/12/30

Abstract

Background: Today, hospitals have faced many requests for quality services, while their costs are increasingly growing as well. These facts; Therefore, necessitate much more attention from hospital managers in order to reduce healthcare costs. Moreover, the urgent need for a precise costing approach is more evident. Activity-based costing provides useful information on the activities required to achieve services with desirable quality. However, given that the basic information for ABC system is provided under conditions of certainty, the possibility of using this approach in terms of uncertainty would be greatly decreased. This study aims to propose a new framework called FL-ABC.

Materials and Methods: Since, costing processes environment happen under conditions of uncertainty in the hospital, fuzzy logic in the ABC model was used in order to make more accurate estimates of hospital costs and increase the reliability of the results.

Results: This proposed model was used in a hospital lab unit and the results were compared with the standard ABC system. The results showed that the maximum difference in the prescribed costs was 77708951.89 and 67508112.57 IRR in serology and parasitology tests, respectively, mostly due to uncertainty in the assigned costs to each activity.

Conclusion: The FL-ABC system, in terms of taking into account the uncertainty in the parameters of cost, provides more accurate estimates of the cost of activities under conditions of uncertainty which estimates the costs of health care services more accurately.

Keywords: Activity-based costing, Fuzzy logic, Uncertainty, Hospital

¹ Assistant Professor, School of Industrial and Systems Engineering, Tarbiat Modares University, Tehran, Iran
(*Corresponding author), Address: Tehran, Jalal AleAhmad Highway, Nasr Bridge, Tarbiat Modares University, Faculty of Industrial and Systems Engineering, Room 909, Email: bostadi@modares.ac.ir, Tel: 021-82884385, Fax: 021-82884385

²M.Sc. Student, Industrial Engineering, Healthcare Systems Engineering, School of Industrial and Systems Engineering, Tarbiat Modares University, Tehran, Iran

³ Professor, School of Industrial and Systems Engineering, Tarbiat Modares University, Tehran, Iran